

Vergaderjaar 2023–2024

21 501-07

Raad voor Economische en Financiële Zaken

GH

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 24 januari 2024

Hierbij zend ik u het verslag van de Eurogroep en Ecofinraad van 15 en 16 januari 2024.

In het verslag ga ik ook in op twee andere zaken. Ten eerste informeer ik u over het akkoord dat de Raad van de Europese Unie, het Europees Parlement en de Europese Commissie sloten over de herziening van het Financieel Reglement van de Europese begroting op 12 december 2023. Ten tweede informeer ik u over een betaalverzoek van Polen in het kader van de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit.

De Minister van Financiën,
S.P.R.A. van Weyenberg

Eurogroep

Eurogroep werkprogramma voor de eerste helft van 2024

De voorzitter van de Eurogroep, Paschal Donohoe, heeft het werkprogramma voor de Eurogroep tot aan juli 2024 toegelicht.¹ De voorzitter van de Eurogroep gaf aan dat in de eerste helft van 2024 er vier concrete prioriteiten zijn, namelijk coördinatie, kapitaalmarkten, concurrentievermogen en de gemeenschappelijke munt (*Coordination, Capital Markets, Competitiveness, Common Currency*). In dat kader zal de Eurogroep in de eerste helft van 2024 onder andere spreken over het bevorderen van het concurrentievermogen van de Economische en Monetaire Unie (EMU), het waarborgen van duurzame economische groei en het versterken van de veerkracht en weerbaarheid van de EMU om externe schokken te doorstaan. De Eurogroep zal ook spreken over langetermijnuitdagingen, zoals het versnellen van de groene en digitale transitie. De Eurogroep zal alert blijven op geo-economische risico's die van invloed zijn op de wereldeconomie en die gevolgen hebben voor de internationale monetaire situatie en financiële stabiliteit.

Op de website van de Eurogroep is de voorlopige agenda voor de vergaderingen van de Eurogroep in de eerste helft van 2024 te raadplegen.² Daar is eveneens een uitgebreidere toelichting op de genoemde prioriteiten te vinden.

IMF Artikel IV-missie eurozone

De Eurogroep heeft een terugkoppeling ontvangen van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) over de IMF-missie naar de eurozone die onlangs heeft plaatsgevonden. Tijdens deze IMF-missie zijn gesprekken gevoerd met verschillende Europese instellingen over de macro-economische verwachtingen en het economisch beleid. Op basis van de missie zal het IMF een rapport opstellen met daarin de appreciatie van de macro-economische vooruitzichten en het gevoerde beleid in de eurozone. Het IMF benoemde onder andere dat geopolitieke ontwikkelingen een risico vormen voor de economische groeiprognoses van de eurozone, dat de verwachting is dat de inflatie in de eurozone verder zal dalen en dat restrictief begrotingsbeleid bijdraagt aan het bevorderen van de houdbaarheid van overheidsfinanciën. De verwachting is dat het IMF rapport in februari 2024 wordt opgeleverd. Na de presentatie door het IMF vond een korte gedachtewisseling plaats. Nederland onderstreepte daarbij het belang van houdbare overheidsfinanciën en noemde ook het belang van investeringen om de groene en digitale transitie mogelijk te maken.

Eurozone-aanbevelingen voor 2024

De Eurogroep besprak de aangepaste Raadsaanbevelingen voor het economisch beleid in de eurozone in 2024.³ De door de Commissie voorgestelde ontwerpaanbevelingen voor de eurozone zijn op 21 november jl. gepubliceerd als onderdeel van het herfstpakket van het

¹ Eurogroup Work Programme until June 2024, Brussel, 15 januari 2024, <https://www.consilium.europa.eu/media/69436/eurogroup-work-programme-h1-2024-002.pdf>.

² Eurogroup Work Programme until June 2024, Brussel, 15 januari 2024, <https://www.consilium.europa.eu/media/69436/eurogroup-work-programme-h1-2024-002.pdf>.

³ Draft Council Recommendation on the economic policy of the euro area, 5025/24, Brussel, 9 januari 2024, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5025-2024-INIT/en/pdf>.

Europees Semester.⁴ De Kamer heeft de kabinetsreactie op de Eurozone-aanbevelingen reeds ontvangen.⁵ In de aanbevelingen beveelt de Raad aan om in 2024 prudent en gecoördineerd begrotingsbeleid te voeren. Gezamenlijk worden de eurolanden aanbevolen om verkrappend begrotingsbeleid te voeren, om daarmee het verkrappende monetaire beleid van de ECB niet tegen te werken in de strijd tegen inflatie. Verder wordt aanbevolen om op middellange termijn begrotingsbeleid te voeren dat de houdbaarheid van de overheidsfinanciën borgt en de potentiële economische groei verhoogt. De tweede aanbeveling heeft betrekking op het waarborgen van investeringen, het accelereren van de implementatie van de Herstel- en Veerkrachtplannen en het volledig benutten van de cohesiefondsen. In aanbeveling drie wordt opgeroepen om loonontwikkelingen te ondersteunen die koopkrachtverlies voor voornamelijk de lage inkomens mitigeren. Ook raadt de Commissie aan om bij- en omscholing te bevorderen, en actief arbeidsmarktbeleid te voeren om tekorten aan arbeidskrachten en vaardigheden aan te pakken. Aanbeveling vier spitst zich toe op verbetering van de toegang tot financiering, met name voor innovatieve bedrijven en het mkb, door verdere vooruitgang te boeken met de kapitaalmarktenunie. Daarbij beveelt de Commissie aan om ervoor te zorgen dat de overheidssteun voor relevante strategische sectoren doelgericht is, en niet leidt tot verstoring van het gelijke speelveld in de interne markt. Tot slot beveelt de Commissie aan om de financiële markten en huizenmarkt goed te monitoren nu de rentes zijn gestegen, en het werk op de Bankenunie voort te zetten.

Concurrentievermogen van de eurozone: ontwikkelingen in de lopende rekening, waaronder hoge energieprijzen

De Eurogroep hield een discussie over het externe concurrentievermogen van de eurozone waarbij de nadruk lag op veranderingen in de energieprijzen in de eurozone, hun impact op de economie van de eurozone en de toekomstige beleidsreacties. Voorafgaand aan de bijeenkomst was een discussienota verspreid die is opgesteld door de Europese Commissie (Commissie). Deze nota is raadpleegbaar via de website van de Eurogroep.⁶

De gedachtewisseling in de Eurogroep werd voorafgegaan door twee presentaties. Als eerste werd het woord gegeven aan Christian Zinglensen, directeur van het EU-agentschap voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER). Zinglensen gaf aan dat de energiecrisis weliswaar is afgenomen, maar nog niet geheel voorbij is. Zo wees hij er op dat de energieprijzen nog steeds hoger zijn dan voor de crisis en dat de verwachting is dat de volatiliteit in elektriciteitsprijzen aanblijft. De directeur van ACER gaf vervolgens aan dat de energietransitie vooral gestuurd wordt vanuit de vraagzijde. Dat betekent dat voor het slagen van de energietransitie het noodzakelijk is om consumenten en bedrijven te bewegen om minder fossiele brandstoffen te gebruiken. De tweede presentatie werd gegeven door Jeromin Zettermeyer, directeur van denktank Bruegel. Zettermeyer legde vooral nadruk op het belang van gecoördineerde beleidsmaatregelen binnen de EU. Daarbij benoemde hij ook dat voor het welslagen van de energietransitie investeringen noodzakelijk zijn.

⁴ 2024 European Semester: Recommendation for the Euro Area, 21 november 2023, https://commission.europa.eu/publications/2024-european-semester-recommendation-euro-area_en.

⁵ Kamerstukken II 2023–2024, 21 501-20, nr. 2006.

⁶ European Commission, «Developments of energy prices in the euro area and policy responses», 12 januari 2024, https://www.consilium.europa.eu/media/69388/eg_energy-prices-and-competitiveness-note_final-to-eg-for-publication.pdf.

In de gedachtewisseling die volgde gaven verschillende lidstaten aan het belang van gezamenlijk optrekken binnen de EU te onderschrijven. Tegelijkertijd ging een aantal lidstaten in op de specifieke situatie in hun land en benoemde ze de reeds gerealiseerde vraagreductie en efficiencyverbetering als gevolg van de energiecrisis. Nederland benadrukte in lijn met andere lidstaten het belang van een EU-brede strategie. Tevens bracht Nederland in het belangrijk te vinden om het gebruik van fossiele brandstoffen op termijn uit te faseren en financiële ruimte te creëren om te investeren in hernieuwbare energie. Tot slot gaf Nederland aan het een goed idee te vinden als in de toekomst de werkelijke prijs («true pricing») van fossiele brandstoffen wordt gehanteerd. Dat wil zeggen dat ook de externe effecten (o.a. op het milieu) worden meegenomen in de prijs.

Diversen: stand van zaken van de ratificatie van het ESM-verdrag

De Eurogroep heeft de balans opgemaakt van de ratificatie van het Verdrag inzake het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM). Tot op heden hebben negentien ESM-lidstaten het verdrag geratificeerd. Alleen Italië moet het verdrag nog ratificeren. Op 21 december 2023 stemde het Italiaanse parlement tegen ratificatie van de herziening van het ESM-Verdrag. Op basis van het gesprek dat de Eurogroep hield concludeerde de voorzitter dat de Eurogroep het betreurt dat het herziene ESM-Verdrag nu niet in werking kan treden, aangezien het herziene ESM-verdrag de weerbaarheid van de EU zal vergroten. De Eurogroep onderstreepte dat de democratie – en daarmee de uitslag van stemmingen in Italië – wordt gerespecteerd. Het ESM en de Eurogroep zullen blijven spreken over de ratificatie van het ESM-verdrag. Bij nieuwe ontwikkelingen rondom de Italiaanse ratificatie van het herziene ESM-verdrag zal uw Kamer direct worden geïnformeerd.

Ecofinraad

Ecofinraad-ontbijt

Tijdens het Ecofinraad-ontbijt heeft de voorzitter van de Eurogroep een terugkoppeling gegeven van de besprekingen in de Eurogroep. Tevens heeft de Commissie een update gegeven over de macro-economische situatie.

Lopende wetgevingsvoorstellen over financiële diensten

Het voorzitterschap van de Raad en de Commissie hebben de Ecofinraad geïnformeerd over de lopende wetgevingsvoorstellen op het terrein van financiële diensten.⁷

Werkprogramma Belgisch voorzitterschap

België is in de eerste helft van 2024 de voorzitter van de Raad van de Europese Unie. In de Ecofinraad gaf de Minister van Financiën van België, Vincent van Peteghem, een toelichting op het werkprogramma en prioriteiten van het Belgisch voorzitterschap. België noemt in haar werkprogramma «Beschermen, versterken, vooruitzien» zes prioriteiten voor de eerste helft van 2024:

1. de rechtstaat, de democratie en eenheid verdedigen;
2. ons concurrentievermogen versterken;
3. op weg naar een groene en rechtvaardige transitie;
4. onze sociale en gezondheidsagenda versterken;

⁷ Progress on financial services legislative files, 5058/24, Brussel, 10 januari 2024, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5058-2024-INIT/en/pdf>.

5. de mensen en grenzen beschermen;
6. Europa als wereldspeler promoten.

Het gehele werkprogramma kunt u vinden op de website van het Belgisch voorzitterschap.⁸

Specifiek op het economische en financiële beleidsterrein gaf de Minister van Financiën van België aan prioriteit te geven aan het afronden van de herziening van het begrotingsraamwerk, voortzetting van de economische en financiële steun aan Oekraïne en de wetgevingsagenda om de kapitaalmarktenunie en de bankenunie te verdiepen.

Het Belgisch voorzitterschap wil eveneens aandacht besteden aan het verkleinen van de BTW kloof, het dossier nieuwe eigen middelen, voltooiing van tussentijdse herziening van het meerjarig financieel kader, herziening van het douanewetboek en belastingmaatregelen voor thuiswerkende grenswerkers.

Europees Semester 2024

De Commissie heeft op 21 november jl. het herfstpakket gepubliceerd in het kader van het Europees Semester.⁹ Het pakket bestaat uit verschillende onderdelen, waaronder de jaarlijkse analyse van groeiprioriteiten van de Europese Unie (Annual Sustainable Growth Survey, ASGS), het jaarlijkse rapport over het waarschuwingsmechanisme (Alert Mechanism Report, AMR) in het kader van de macro-economische onevenwichtigheidsprocedure (MEOP) en het voorstel voor de aanbeveling van de Raad over het economisch beleid van de eurozone (eurozone-aanbeveling).

De Ecofinraad stemde in met Raadsconclusies voor zowel het Alert Mechanism Report¹⁰ als de Annual Sustainable Growth Survey¹¹. In navolging van de bespreking van de eurozone-aanbevelingen in de Eurogroep gaf de Ecofinraad goedkeuring aan deze aanbevelingen¹², die zijn voorzien van een toelichting¹³. Een inhoudelijke toelichting op de conclusies en de aanbevelingen kunt u vinden in de geannoteerde agenda voor de Eurogroep en Ecofinraad van 15 en 16 januari 2024.¹⁴

Economische en financiële impact van de Russische agressie-oorlog tegen Oekraïne

De Ecofinraad besprak ook ditmaal de economische en financiële impact van de Russische agressie tegen Oekraïne en de Europese steunmaatregelen aan Oekraïne. De aanhoudende oorlog blijft in toenemende mate zijn tol eisen van de Oekraïense samenleving en economie. De behoeften blijven onverminderd groot, onder meer op het gebied van humanitaire

⁸ «Beschermen, versterken, vooruitzien», Programma Belgisch voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie, Eerste semester van 2024, https://belgian-presidency.consilium.europa.eu/media/ntopsbha/programme_nl.pdf.

⁹ 2024 European Semester: Recommendation for the Euro Area, 21 november 2023, https://commission.europa.eu/publications/2024-european-semester-recommendation-euro-area_en.

¹⁰ Alert Mechanism Report 2024 – Council conclusions (16 januari 2024), 5447/24, Brussel, 16 januari 2024, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5477-2024-INIT/en/pdf>.

¹¹ Annual Sustainable Growth Survey 2024 – Council conclusions (16 januari 2024), 5476/24, Brussel, 16 januari 2024, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5476-2024-INIT/en/pdf>.

¹² Draft Council Recommendation on the economic policy of the euro area, 5025/24, Brussel, 9 januari 2024, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5025-2024-INIT/en/pdf>.

¹³ Explanatory note – Accompanying document to Council recommendation on the economic policy of the euro area 2024, 5026/24, Brussel, 9 januari 2024, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5026-2024-INIT/en/pdf>.

¹⁴ Kamerstukken II 2023–2024, 21 501-07, nr. 1997.

hulp, watervoorziening, gezondheidszorg en herstel van infrastructuur. De Russische invasie heeft in Oekraïne grote financiële noden gecreëerd. De Oekraïense overheidsuitgaven zijn gestegen, de belastinginkomsten zijn gedaald en het land heeft geen toegang meer tot internationale kapitaalmarkten.

In de gedachtewisseling tijdens de Ecofinraad onderstreepte een ruime meerderheid van de lidstaten het belang van blijvende steun aan Oekraïne. Veel lidstaten voegden daar aan toe uit te kijken naar overeenstemming over de Oekraïne-faciliteit en de tussentijdse herziening van het meerjarig financieel kader. Ook Nederland benadrukte de noodzaak van voortzetting van de steun aan Oekraïne evenals de inzet om tot een akkoord te komen tijdens de extra Europese Raad op 1 februari aanstaande.

Diverse lidstaten gaven aan het twaalfde sanctiepakket te verwelkomen. Daarbij werd gemarkeerd dat handhaving van sancties en het voorkomen van omzeilen van sancties essentieel zijn voor de effectiviteit. Een enkeling vroeg om een onderzoek naar de uitvoerbaarheid van het huidige sanctieregime.

De Commissie gaf bij deze bespreking een korte toelichting op het voorstel om rente-inkomsten uit bevroren tegoeden van de Russische centrale bank, die worden aangehouden door centrale effectenbewaarinstituten (Central Security Depositories (CSDs)), apart te zetten om deze als eventuele vervolgstap aan Oekraïne ter beschikking te kunnen stellen. Verschillende lidstaten verwelkomden dit voorstel, al benadrukte een paar lidstaten het van groot belang te vinden dat de voorgestelde aanpak juridische verantwoord is en in lijn met internationaal recht. Een appreciatie van dit voorstel zal volgen in het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 22 januari 2024.

Bijeenkomst van de Ministers van Financiën en de presidenten van de centrale banken van de G20, 26–29 februari 2024

De Ecofinraad besprak de inzet van de EU bij de bijeenkomst van Ministers van Financiën en presidenten van centrale banken van de G20 die gepland staat voor 26–29 februari 2024. De Ecofinraad besloot daarbij het Economisch en Financieel Comité mandaat te verlenen om de EU G20 Terms of Reference (EU ToR), waarin de EU-inzet wordt bepaald voor deze G20-bijeenkomst in februari in Brazilië, af te ronden.

De G20-vergadering zal stilstaan bij de staat van de mondiale economie en huidige risico's, gerelateerd aan geopolitieke spanningen, voortdurende inflatie en matige economische groei. Op het gebied van de mondiale economie zal speciale aandacht worden besteed aan macro-economische effecten van de klimaattransitie en van ongelijkheid binnen en tussen landen. De G20-vergadering zal vermoedelijk grotendeels in het teken staan van de rol van internationale financiële instellingen bij het investeren in de energietransitie en in duurzame ontwikkeling, het aanpakken van klimaatverandering en het bestrijden van wereldwijde ongelijkheid.

Overig

Akkoord herziening Financieel Regelement

Op 12 december 2023 is een akkoord bereikt tussen de Raad van de Europese Unie (de Raad), het Europees Parlement en de Europese Commissie (de Commissie) over de herziening van het Financieel

Reglement van de Europese begroting. Het Financieel Reglement is vergelijkbaar met de Nederlandse Comptabiliteitswet.¹⁵ Het bevat de begrotingsregels die relevant zijn voor de totstandkoming, uitvoering, besteding en controle op de EU-begroting. Daarnaast regelt het, samen met het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), de verdeling van rechten en plichten tussen de Raad van de Europese Unie, de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Europese Rekenkamer ten aanzien van de EU-begroting.

Één van de hoofddoelen van deze herziening van het Financieel Reglement was om de begrotingsregels in lijn te brengen met het huidige Meerjarig Financieel Kader (MFK). Daarnaast was het doel van de Commissie meer transparantie te creëren, het crisismanagement te verbeteren, betere bescherming van financiële belangen, modernisering en als laatste het doorvoeren van technische wijzigingen en versimpelingen (zie ook het BNC fiche voor extra uitleg van deze doelen).¹⁶ De Nederlandse inzet was daarbij het vereenvoudigen van regelgeving, het verminderen van administratieve lasten en het transparanter maken van behaalde resultaten. Daarnaast heeft Nederland zich ingezet voor opname van een expliciete verplichting tot eerbiediging van grondrechten en de naleving van het EU-Handvest van de Grondrechten bij de implementatie van EU-fondsen.

Het akkoord is grotendeels in lijn met de Nederlandse inzet zoals verwoord in het BNC-fiche. Nederland heeft kenbaar gemaakt om met het bereikte akkoord in te kunnen stemmen. De Nederlandse prioriteit met betrekking tot de koppeling tussen naleving van de grondrechten en de uitvoering van de EU-begroting is in de ogen van het kabinet een van de belangrijkste uitkomsten van de herziening. Op deze manier is nu in het Financieel Reglement vastgelegd dat landen de EU grondrechten moeten naleven wanneer ze middelen uit de EU-begroting ontvangen. Daarnaast is veel discussie geweest over het gebruik van «Arachne», een systeem om de identificatie, preventie en opsporing van fraude verbeteren. In het akkoord is bekrachtigd dat het systeem vanaf het volgende MFK (vanaf 2028) verplicht gevoed gaat worden met data door de lidstaten. Op deze manier wordt het mogelijk om het systeem eerst nog te verbeteren, voordat verder wordt gesproken over daadwerkelijk gebruik van het systeem. Ook voor het zogenoemde «EDES» systeem (early-detection and exclusion system) is besloten om vanaf het volgende MFK (2028) het gebruik van dit systeem bij nieuwe programma's verplicht te stellen. Zo wordt het mogelijk om sneller fraude op te sporen en uit te sluiten.

Een laatste belangrijke uitkomst is het akkoord op negatieve ontvangsten. Op dit moment worden de rentekosten op reeds geïnde mededingingsboetes waarbij de Commissie de Hofzaak later verliest, gedekt via de EU-begroting. Echter, als de Commissie de zaak wint dan komt de opbrengst van de mededingingsboetes in mindering op de benodigde afdrachten van de lidstaten. De Commissie is van mening dat dit gelijk moeten worden getrokken. In de onderhandelingen is een compromis gesloten waarbij deze mogelijke rentekosten tot eind 2027 worden verrekend met de ontvangsten op de EU-begroting. Hierdoor wordt de situatie bij winst en verlies van een Hofzaak tijdelijk gelijk getrokken. In de onderhandelingen over het volgend MFK (2028 – 2034) zal verder worden gesproken over een oplossing op de lange termijn. In deze uitkomst kon het kabinet zich vinden.

¹⁵ De Comptabiliteitswet bestaat uit regels en bepalingen voor de nationale begroting en de Algemene Rekenkamer.

¹⁶ Kamerstukken II 2021–2022, 22 112, nr. 3471.

De Raad besluit met gekwalificeerde meerderheid. In Coreper hebben alle lidstaten ingestemd. Het akkoord zal ter formele goedkeuring voorliggen in de Raad als hamerstuk. Naar verwachting zal ook het Europees Parlement dit akkoord als hamerstuk goedkeuren.

Betaalverzoek Polen in het kader van Herstel- en Veerkrachtfaciliteit

Polen heeft op 15 december 2023 een betaalverzoek bij de Europese Commissie ingediend.¹⁷ Dit is het eerste betaalverzoek van Polen sinds de goedkeuring van het Herstel- en Veerkrachtplan in 2022. Het is nu aan de Commissie om te beoordelen of Polen de mijlpalen en doelen die zijn gekoppeld aan de betreffende uitbetaling heeft gerealiseerd. Het gaat hier onder andere om de zogenaamde «supermijlpalen» op het gebied van de rechtsstaat.¹⁸ De Commissie heeft twee maanden de tijd om met een voorlopige beoordeling te komen. In de praktijk blijkt dat de Commissie soms meer tijd nodig heeft. Vervolgens brengt het EFC (*Economic and Financial Committee*) hierover binnen vier weken een opinie over uit die door de Commissie moet worden meegewogen in de uiteindelijke beoordeling. Bij een positieve beoordeling kan er worden overgegaan tot uitbetaling uit de HVF. Het kabinet blijft er op toezien dat de Commissie de beoordeling zorgvuldig uitvoert.

Conform de geldende afspraak worden de voorlopige beoordelingen van betaalverzoeken door de Commissie steeds direct aan de Kamer doorgestuurd. In aanvulling op deze afspraak heeft de Minister van Buitenlandse Zaken toegezegd dat de Kamer proactief wordt geïnformeerd over uitbetaling aan Hongarije en Polen gerelateerd aan de mijlpalen van de herstelplannen.¹⁹ Het kabinet zal aan deze toezegging invulling geven door, naast het doorgeleiden van de voorlopige beoordeling van de Commissie, de beoordeling van de supermijlpalen van een korte appreciatie te voorzien.

Indien Nederland of een andere lidstaat noodzaak ziet tot het starten van de zogenoemde noodremprocedure van de RRF wordt de Kamer hier onverwijld over geïnformeerd.

¹⁷ «Commission receives Poland's first payment request under the Recovery and Resilience Facility», Brussel, 15 december 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_23_6643.

¹⁸ Kamerstukken II 2021–2022, 21 501-7, nr. 1861.

¹⁹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/toezeggingen/detail?id=TZ202302-004>.